

ФОНД
НАУЧНИ
ИЗСЛЕДВАНИЯ

МИНИСТЕРСТВО НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА

25 години

ВИСШЕ УЧИЛИЩЕ ПО АГРОБИЗНЕС И РАЗВИТИЕ НА РЕГИОНИТЕ
Юбилейна международна научна конференция БЪЛГАРИЯ НА РЕГИОНИТЕ

Перспективи за устойчиво регионално развитие

27-28 октомври 2017 г., Пловдив, България

25 years

UNIVERSITY OF AGRIBUSINESS AND RURAL DEVELOPMENT
Jubilee International Scientific Conference BULGARIA OF REGIONS

Sustainable Regional Development Perspectives

27-28 October 2017, Plovdiv, Bulgaria

<http://regions.uard.bg>

Stimulating Innovation Through Tax Policy Mechanisms

Silvia Tsankova

University of agribusiness and rural development - Bulgaria

Abstract: The paper examines the essence of innovation and the innovation process and the impact of tax policy on stimulating innovation. The present trends and the position of Bulgaria in world rankings are presented and basic tax preferences are analyzed. Finally, the most important steps to stimulate innovation in the country through tax breaks are made and some recommendations are provided for new ones with potentially positive impacts on innovation activity and long-term economic growth.

Keywords: innovation, tax policy, tax incentives.

Стимулиране на иновациите посредством механизмите на данъчната политика

Силвия Цанкова

Висше училище по агробизнес и развитие на регионите – Пловдив

Резюме: Докладът разглежда същността на иновациите и иновационния процес и влиянието на данъчната политика за стимулиране на иновациите. Представени са съвременните тенденции и позицията на България в световни класации и са анализирани основни данъчни преференции. В заключение са изведени най-важните стъпки в стимулиране на иновациите в страната посредством данъчни облекчения и са дадени някои препоръки за предвиждане на нови такива с потенциално положително влияние върху иновационната активност и икономическия растеж в дългосрочен план.

Ключови думи: иновация, данъчна политика, данъчни облекчения.

Понятието „innovation“ се среща за пръв път в научни изследвания през XIX век, развива се в началото на XX в. в научните трудове на австрийския икономист Йозеф Шумпетер и придоби нови измерения в съвременната епоха на глобализация.

Какво следва да се разбира под понятието иновация. Дали това е просто новост, или новост, която създава по-голяма печалба. Трябва ли иновацията да представлява нещо напълно ново и уникално или може да представлява и подобрене и усъвършенстване на вече съществуващото. Няма единно определение за понятието иновация. Нещо повече има много различни определения в зависимост от направленията на човешката дейност, в които се употребява.

Йозеф Шумпетер описва нововъведенческите процеси като “създаване на нови комбинации” или „изменения в развитието на пазара и производството”. Според Шумпетер под понятието “нововъведение” се разбира изменение с цел да се внедрят и използват нови видове потребителски стоки, нови производствени и транспортни средства, пазари и форми на организация в производството. Крайният резултат от процеса е създаване на нов продукт, услуга, процес или форма на организация. Според икономическата теория на Шумпетер икономическото развитие се дължи именно на иновациите в една динамична среда, където старите пазари биват унищожени и заместени от нови - така нареченото „creative destruction“.

Според други теории обаче иновациите всъщност не са всички онези открития, които се появяват. Иновациите имат една основна цел – печалба. Ако дадено откритие, като уникално такова, не донесе печалби, то то не се смята за иновация. Новост без печалба не е иновация, а някакъв вид забавление. С други думи, иновацията е винаги цялостен дизайн, процес на прилагане на конкретно ново знание в употреба, а в най-добрия случай, употребата ще носи печалба, т.е. иновацията винаги цели постигането на положителен

икономически резултат, който обаче е постижим посредством увеличаване на приходите или чрез намаляване на разходите.

Питър Дракър разглежда иновациите като една от двете основни функции на всяко бизнес предприятие. Питър Дракър уточнява, че „иновацията е предлагане на по-добри и повече стоки и услуги¹“, но „иновациите не се ограничават само до инженеринга и научните изследвания в предприятието, а се разпростират върху всички негови функции и дейности“. Така „бизнес организацията трябва да се стреми, както към иновации в продуктите, така и към иновации в различните умения и дейности, които са необходими, за да осигурят иновациите в продуктите“.

Изключително интересна гледна точка предлага Питър Тийл в книгата си „От нула до едно“, в която не се стреми да даде нова дефиниция на понятието „иновации“, а да даде ново измерение на проблема, подчертавайки тяхната глобална роля за физическото оцеляване на съвременното общество. Ето какво пише Питър Тийл в предговора на книгата си: „Всичко в бизнеса се случва само по веднъж. Следващият Бил Гейтс няма да направи операционна система. Следващите Лари Пейдж или Сергей Брин няма да създадат интернет търсачка. А следващият Марк Зукърбърг няма да изгради социална мрежа. Ако се опитвате да копирате тези момчета, значи не сте научили нищо от тях. Разбира се, по-лесно е да се имитира, отколкото да се твори нещо ново. Когато правим нещо, което знаем как се прави, се придвижваме от 1 към n и просто умножаваме нещо вече познато. Но всеки път, когато създаваме нещо ново, се придвижваме от 0 към 1.“ По-нататък Питър Тийл пише: „всяка иновация е уникална. Няма авторитет, който да ви научи какво точно трябва да направите, за да бъдете иновативни“.

Книгата „От нула до едно“ на практика оборва представата, че в епохата на глобализацията „следващите десетилетия ще донесат повече конвергенция и еднотипност“, давайки свой собствен отговор на въпроса относно ролята на глобализацията за бъдещето на света. Той аргументира тезата си, че не глобализацията ще предопредели бъдещето на съвременния свят, а технологията, защото „в свят на оскъдни ресурси глобализацията без нови технологии е неустойчива“². Питър Тийл подчертава, че „новите технологии никога не са били автоматично следствие от хода на историята“, а са резултат от един процес на изключителни и непрестанни усилия, като на практика дава своята отрицателна оценка на състоянието на иновационните процеси понастоящем в световен мащаб³. Така според Питър Тийл

¹ Дракър, Питър, Данни от интернет, сайт www.novavizia.com.

² Тийл, Питър. От нула до едно, Изд. „Книгомания“, 2016 г., с. 14, с подзаглавие „Размисли върху стартъпите или Как да изградим бъдещето“: „Без технологична промяна, ако Китай удвои енергопотреблението си в идните две десетилетия, двойно ще нарасне и замърсяването на въздуха на страната. Ако всяко от стотиците милиони индийски домакинства води американски начин на живот при сегашното ниво на технологиите, резултатът ще бъде екологична катастрофа. Ако старите начини за създаване на богатство се разпространят в целия свят, резултатът ще е опустошение, не благоденствие“.

³ Тийл, Питър, Чит. Съч., с. 15: „Смартфоните, които отвличат вниманието ни от обкръжаващия свят, също така отклоняват вниманието ни от факта, че този наш обкръжаващ свят е учудващо стар: само компютрите и комуникациите са се подобрили драстично от средата на миналия век. Не че родителите ни неоснователно си представяха по-добро бъдеще – те просто сгрешиха, като очакваха то да настъпи автоматично“.

„предизвикателството пред нас днес е едновременно да си представим и да изобретим нови технологии, които ще направят XXI век по-мирнен и по-богат от XX век“.

Невъзможно е, а и ненужно да се обхванат всички възможни дефиниции на иновациите като икономически феномен. По-важно е да се подчертае водещото значение на иновациите не само за устойчивото икономическо развитие на съвременното общество, а и за неговото физическо оцеляване, както и да се открият механизми за стимулиране и развитие на иновациите.

Къде сме ние в глобалната класация на иновациите?

През 2017 г. България се „изкачи“ с две позиции до 36-ото място от общо 127 държави, включени в Световния индекс на иновациите за 2017 г. Класацията се изготвя за десета поредна година от Cornell University, INSEAD и Световната организация за интелектуална собственост и показва какви са възможностите за иновации и резултатите от тях в различните държави, като проследява 81 показателя. За съпоставка може да се посочи предходната 2016 г., през която страната ни заемаше 38-о място, след като подобри представянето си с една позиция. Показателно е също, че в класацията България изпреварва няколко страни от Европейския съюз, сред които Полша, Унгария и Румъния. Според тази класация в глобален план Швейцария неизменно запазва водеща позиция по иновации за седма поредна година, а Швеция остава на второто си място. На дъното с най-слаби резултати остават Того, Гвинея и Йемен.

Таблица 1. Световен иновационен индекс за 2017 г. според класацията на Cornell University, INSEAD и Световната организация за интелектуална собственост⁴

Място 2017 г.	Място 2016 г.	Държава	Точки
1	1	Швейцария	67.7
2	2	Швеция	63.8
3	9	Холандия	63.4
4	4	САЩ	61.4
5	3	Великобритания	60.9
6	8	Дания	58.7
7	6	Сингапур	58.7
8	5	Финландия	58.5
9	10	Германия	58.4
10	7	Ирландия	58.1
		...	
35	41	Обединени арабски емирства	43.2
36	38	България	42.8
37	35	Малайзия	42.7
		...	
125	126	Того	18.4
126	127	Гвинея	17.4
127	128	Йемен	15.6

⁴ Данни от Интернет, сайт www.capital.bg.

Влиянието на данъчната политика върху стимулиране на иновациите

Според изследването на технологичната неправителствена организация Information Technology and Innovation Foundation (ITIF), според което за 2016 г. България е на 36-о място в света по иновации. Това изследване оценява как националните политики на държавите се отразяват върху иновациите в цял свят, а не само на местно ниво. Проучването разглежда общо 56 страни, които според авторите създават около 90% от глобалната икономика. Докато други класации подреждат държавите според иновационните им способности, интересното в тази класация е, че изследва влиянието в цял свят от икономическите и търговски политики. Това изследване се базира на общо 27 индикатора, 14 положителни фактора и 13 негативни показателя, според които се преценя дали държавите подкрепят или пречат на иновациите. Един от 14-те положителни фактора е благоприятната данъчна система. Водещите държави, които според ITIF най-много подкрепят иновациите в световен план, са Финландия, Швеция и Великобритания. Те провеждат политики на големи държавни инвестиции в научни изследвания, образование и иновации, както и данъчни облекчения.

Таблица 2. Най-големите иноватори за 2016 г. според Information Technology and Innovation Foundation (ITIF)⁵

1	Финландия
2	Швеция
3	Великобритания
4	Сингапур
5	Холандия
6	Дания
7	Белгия
8	Ирландия
9	Австрия
10	САЩ
...	...
36	България
...	...
54	Индия
55	Индонезия
56	Аржентина

Изследванията показват, че благоприятната данъчна система е един от безспорните фактори, които влияят положително върху стимулиране на иновациите, но сама по себе си тежестта на корпоративното облагане не е достатъчна, за да стимулира инвестиционното развитие. Това е постижимо посредством комплексните механизми на данъчната политика, включваща освен ефективното корпоративно данъчно облагане, така също и предвиждане на ясно регламентирани данъчни облекчения, стимулиращи иновациите.

Показателно е в тази връзка, че Аржентина и Гвинея, които са в дъното на световните класации за иновационно развитие са сред десетте държави в

⁵ Данни от интернет, сайт www.capital.bg.

света, които са с най-високи данъци за бизнеса⁶. От друга страна, например Швеция, Дания и Германия, които са в челните места в класациите са едни от държавите с най-високи корпоративни данъци в Европа. Макар Швеция да е една от европейските страни с най-високи данъци, благоприятният данъчен климат се осигурява посредством т.нар. данъчни стимули. Чрез данъчни стимули в Швеция се развива използването на енергия от екологични и възобновяеми източници - силата на водата, вятъра, изгарянето на отпадъци, което пък осигурява лидерска позиция на скандинавската държава по използване на екологична енергия. Още от 1970 г. в скандинавската държава са въведени и строги стандарти за енергийна ефективност. Спазването им дава шансове на фирмите да използват данъчни стимули. Предлагат се и данъчни стимули в областта на енергийно-ефективното строителство.

Една от добрите практики в други страни е привличането на т.нар. „бизнес ангели“, което е осъществимо посредством провеждане на благоприятна държавна политика, включваща и подходящи данъчни облекчения, стимулиращи тези хора. Бизнес ангелите, според дефиницията на Европейската мрежа на бизнес ангелите (EBAN), са частни инвеститори (хора с опит и средства), които инвестират в непублични, най-вече стартиращи предприятия. Освен средствата за стартирането на дадена фирма или реализацията на определена идея, те са ценни и с това, че предлагат опита, контактите и уменията си. Те инвестират с нагласата, че ще спечелят и ще подпомогнат на новата фирма или идея с вече изградения си ноу-хау, и мрежа от контакти и партньори. Бизнес ангелите обикновено разполагат с налични свободни ресурси, които влагат в обещаващи компании. Това са рискови инвестиции, при които бизнес ангелът споделя риска заедно с предприемача. Става въпрос за дялово инвестиране, при което бизнес ангелът получава дял от компанията, съответстващ на инвестицията, която е направил. Обикновено възвращаемостта за инвеститора е около 30%. Така например в някои държави бизнес ангелите не плащат данък печалба при определени условия. Във Великобритания при инвестиции, които не са напускали компанията поне три години, инвеститорът не дължи данък върху капиталовия доход. По този начин не само се привличат въпросните рискови инвеститори, а и се стимулира реинвестирането на печалбата в нови технологии, в закупуване на техника, подобряване условията на труд и пр., което пък мултиплицира положителния ефект върху иновациите⁷.

Макар понастоящем България да се придвижва напред в глобалните класации на иновациите, тя все още е сред така наречените „последователи“. Едно добро начало за създаването на благоприятен инвестиционен режим за развитие на предприемачеството, както на местни, така и на чуждестранни

⁶ Аржентина е на почетното първо място с 137.3%. Забележителен е фактът, че данъчната тежест върху бизнеса в тази южноамериканска страна е по-голям от размера на корпоративните печалби. Данъкът върху оборота на бизнеса сам по себе си заличава почти 90% от печалбите преди отчитането на останалите данъци и такси. Гвинея е на осмо място с 68.3%. Повечето от корпоративните данъци се плащат на база на плоска данъчна ставка върху приходите от предходната година.

⁷ Наличието на адекватни данъчни облекчения за рисковото финансиране в САЩ се възприема като един от основните фактори, които формират и развиват този пазар значително по-рано от европейския.

инвеститори е въвеждането на ниски плоски корпоративни данъци⁸. Предвидени са и някои данъчни преференции в специалните данъчни закони.

Така в ЗКПО и в ЗДДФЛ е предвидена ускорена данъчна амортизация (100% годишно) за актив, формиран в резултат на развойна дейност. Данъчната преференция се изразява в признаване като данъчен разход историческата цена на дълготраен материален актив, формиран в резултат на развойна дейност⁹ еднократно в годината на формирането му, т.е. ускорена данъчна амортизация в размер 100%. Целта на данъчната преференция е да се стимулира научноизследователската и развойна дейност. Данъчната преференция може да бъде ползвана от местни юридически лица и места на стопанска дейност в България на чуждестранни лица, формиращи печалба по реда на ЗКПО, като по този начин се стимулират и чуждестранните инвестиции.

Интерес представлява данъчната преференция, предвидена в чл. 251 от ЗКПО, който предвижда преотстъпване 50 на сто от данъка върху приходите на бюджетни предприятия. Тази преференция също има отношение върху развитие на иновациите, посредством стимулиране на образователната и научноизследователската дейност. Данъчната преференция се изразява в преотстъпване в размер 50 на сто от данъка върху приходите на научноизследователските бюджетни предприятия, държавните висши училища, държавните и общинските училища за стопанската им дейност, която е пряко свързана с или е помощна за осъществяване на основната им дейност. Целта на данъчната преференция е подпомагане на научноизследователските бюджетни предприятия, държавните висши училища, държавните и общинските училища за извършване на основната им дейност и постигане на целите, за които са създадени. Видно от законовата регламентация, тази преференция е предвидена само за публични предприятия и учебни заведения, като от нея *ex lege* са изключени частните предприятия и учебни заведения. Необясним е този законов подход, който в никакъв случай не е в интерес на научноизследователската и развойна дейност. Още повече, че този текст влиза в известна колизия с Конституцията на РБ. Съгласно чл. 17, ал. 1 от Конституцията правото на собственост се гарантира и защитава от закона, а според ал. 2 собствеността е частна и публична. С други думи, с Конституцията ни от 91 г. се утвърди ролята на частната собственост като основа на пазарната икономика, която се изгражда на основата на принципа на свободната стопанска инициатива. В условията на пазарна икономика гражданите и частните юридическите лица са равнопоставени с държавата и общините в гражданския оборот.

Уместно е да се преосмисли и в определени случаи, какъвто е случаят с данъчната преференция по чл. 251 от ЗКПО, да се приравни статутът на публичните и частните субекти, като това не би било самоцелно, а е изцяло в

⁸ България е държавата членка с най-нисък данък върху доходите на физически лица (10%), с най-нисък корпоративен подоходен данък (10%) и е между първите страни с най-ниските нива на ДДС (20%).

⁹ По смисъла на §1, т. 24 от Допълнителните разпоредби на Закона за корпоративното подоходно облагане „Развойна дейност“ е дейността по разработване, проектиране, изграждане и изпитване на нови стоки, материали, технологии за производство и индустриални системи и други обекти на индустриалната собственост, както и за усъвършенстване на съществуващи продукти и технологии.

интерес на стимулиране на иновациите, а оттам и на икономическия растеж т.е. в крайна сметка отдава се приоритет най-вече на публичния интерес.

Заключение

В България понастоящем са направени важни крачки към стимулиране на иновациите посредством въвеждането на нисък плосък корпоративен данък и регламентирането на някои данъчни преференции. Необходимо е обаче страната ни да извърви още дълъг път, за да преодолее статута на „последовател“ в областта на иновациите. Това би могло да бъде сторено по пътя на данъчните облекчения, като се предвидят строго регламентирани, ясни и недискриминационни правила за тяхното прилагане. Така например Българската асоциацията на бизнес ангелите прокарва идеите, подобно на други европейски държави и в България да има данъчни облекчения за подкрепа и насърчаване на рисковите инвестиции в стартиращи и иновативни български компании. Заслужава внимание предложението при инвестиране на лични средства от страна на физически лица, част от сумата да се приспадне от дължимите данъци.

Друга възможност е печалбите, които се реализират, да бъдат освободени от данъчни облагания, т.е. да не се плаща корпоративен данък, ако се реализира печалба над нормата или да се плати данък до определена норма.

Биха могли да се предвидят и известни облекчения в ЗМДТ като например местният данък по придобиване на движимо и недвижимо имущество, ако е за производствен ресурс, да се облекчи посредством предвиждане на възможност за разсрочването му за определено време /няколко години/, или да се регламентира намалена ставка за стартиращи предприятия. Всички тези стъпки биха привлекли както местни, така и чуждестранни рискови инвеститори в стартиращи и иновативни български компании, което пък би се отразило положително върху икономическия ни растеж в дългосрочен план.

Литература

1. Тийл, Питър. От нула до едно. София: Изд. „Книгомания“, 2016 г., с. 14, с подзаглавие “Размисли върху стартъпите или Как да изградим бъдещето“
2. Данни от интернет, сайт www.capital.bg.
3. Дракър, Питър, Данни от интернет, сайт www.novavizia.com.